

Regeringens proposition

1976/77: 33

**om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder
i spaningssyfte i vissa fall;**

beslutad den 4 november 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

BIRGIT FRIGGEBÖ

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 1975 års lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall får fortsatt giltighet till utgången av år 1977.

Förslag till

**Lag om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder
i spaningssyfte i vissa fall**

Härigenom föreskrives att lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall, vilken gäller till och med den 31 december 1976, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1977.

Utdrag

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL

vid regeringssammanträde
1976-11-04

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Friggebo

Proposition om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall

Inledning

Med anledning av de internationella terroristdåden under senare år har både nationellt och internationellt vidtagits olika åtgärder för att söka förhindra sådana dåd. I vårt land antog riksdagen år 1973 (prop. 1973: 37, JuU 1973: 18, rskr 1973: 121, SFS 1973: 162) ett förslag till lag om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund. Lagen, i det följande benämnd terroristlagen, fick begränsad giltighetstid. Den gällde till utgången av april 1974. Giltighetstiden förlängdes successivt till utgången av år 1975 (prop. 1974: 55, JuU 1974: 12, rskr 1974: 150, SFS 1974: 178, prop. 1975: 72, JuU 1975: 17, rskr 1975: 137, SFS 1975: 355).

På grundval av departementspromemorian (Ds A 1975: 2) Vissa ändringar i terroristlagen förelades riksdagen genom prop. 1975/76: 18 förslag som innebar dels att huvuddelen av bestämmelserna i terroristlagen skulle, med vissa ändringar, föras in i utlänningslagen (1954: 193, omtryckt 1975: 1358, ändrad senast 1976: 662), UtIL, dels att bestämmelserna om telefonavlyssning, brevkontroll m. m. skulle behållas i avvaktan på det betänkande som kunde väntas från telefonavlyssningsutredningen (Ju 1974: 08). I propositionen föreslogs att sistnämnda bestämmelser skulle tas in i en särskild, tidsbegränsad lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall. Riksdagen antog förslaget. Den särskilda spaningslagen trädde i kraft den 1 januari 1976 (JuU 1975/76: 15, rskr 1975/76: 122, SFS 1975: 1360). Lagen gäller till utgången av år 1976.

Riksdagen förelades i våras genom prop. 1975/76: 202 förslag till nya regler om telefonavlyssning vid förundersökning m. m. Förslaget grun-

dades på betänkandet (SOU 1975: 95) Telefonavlyssning som hade avgetts av den nämnda utredningen. I propositionen förordas också att lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall skall behållas t. v. Dessutom föreslås vissa ändringar i lagen. Riksdagen har beslutat uppskjuta behandlingen av propositionen till 1976/77 års riksmöte (JuU 1975/76: 40, prot. 1975/76: 136 s. 56—57).

Rikspolisstyrelsen (RPS) har i skrivelse den 19 oktober 1976 redogjort för tillämpningen av lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall under den tid den har varit i kraft. Innehållet i RPS' skrivelse framgår av den redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen som jag senare denna dag avser att föreslå regeringen att överlämna till riksdagen. Inom utrikesdepartementet har upprättats en redogörelse för den utveckling som har ägt rum internationellt under tiden februari 1975—september 1976 med avseende på såväl förekomsten av de fortsatta betingelserna för den internationella terrorismen som vidtagna åtgärder för att bekämpa denna.

Gällande ordning

Som jag nämnde inledningsvis har terroristlagen ersatts med dels vissa bestämmelser av permanent karaktär i UtIL, dels bestämmelserna i spaningslagen. De nya bestämmelserna ger liksom terroristlagen möjligheter att under speciella förutsättningar ingripa med åtgärder som alla syftar till att minska riskerna för att vårt land blir skådeplatsen för nya internationella våldsdåd. I förhållande till terroristlagen innebär dock de nya bestämmelserna i UtIL att terroristlagstiftningens tillämpningsområde preciseras noggrannare.

I det följande skall först nämnas något om de nya bestämmelserna i UtIL.

Enligt 20 § första stycket UtIL skall utlänning som ankommer till riket *avvisas* om det finns grundad anledning anta, att han tillhör eller verkar för organisation eller grupp som avses i andra stycket och det tillika med hänsyn till vad som är känt om hans föregående verksamhet eller eljest föreligger fara att han här i riket medverkar till handling som anges i andra stycket. Bestämmelsen avser enligt andra stycket organisation eller grupp som, med hänsyn till vad som är känt om dess verksamhet, kan befaras utanför sitt hemland använda våld, hot eller tvång för politiska syften och därvid begå sådan gärning här i riket. Förteckning över utlänningar, som sålunda skall avvisas, upprättas enligt tredje stycket av RPS. Regeringen bestämmer vilka organisationer eller grupper som därvid kommer i fråga. Föreligger beträffande utlänning, som uppehåller sig i riket, sådana omständigheter som nyss har nämnts får han enligt 29 § första stycket *utvisas*.

Beslut om avvisning meddelas av polismyndighet beträffande utlänning som finns upptagen i RPS' förteckning och som inte har vise-

ring eller uppehållstillstånd. Påstår utlänning som finns upptagen i förteckningen att han är politisk flykting eller åberopar han annat tungt vägande skäl som avses i 21 a § första stycket, skall ärendet efter hörande av den centrala utlänningsmyndigheten, dvs. statens invandrarverk (SIV), underställas regeringen, om inte påståendet är uppenbart oriktigt (21 a § tredje stycket). Detsamma skall gälla om utlänningen anses böra avvisas enligt 20 § trots att han inte finns upptagen i den tidigare nämnda förteckningen. Beslut om utvisning meddelas av regeringen (30 § andra stycket).

Påstår utlänning när fråga uppkommer om verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning att han är politisk flykting eller föreligger andra tungt vägande skäl som anges i 58 § andra stycket och är påståendet inte uppenbart oriktigt, eller kan, i fråga om utlänning som avses i 2 § andra stycket tredje meningen, de åberopade omständigheterna inte lämnas utan avseende, skall verkställighetsfrågan underställas regeringen sedan SIV har yttrat sig i ärendet (58 § tredje stycket).

En förutsättning för att den som bedömts vara terrorist skall kunna avlägsnas ur landet på grund av avvisnings- eller utvisningsbeslut är, som tidigare har nämnts, att det inte föreligger politiskt eller därmed jämställt verkställighetshinder. Enligt 51 § tredje stycket skall sålunda regeringen förordna att beslut om avvisning eller utvisning t. v. inte får verkställas, om hinder mot verkställighet av beslutet möter på grund av vad som sägs i 53—54 a §§ UtIL (politiskt verkställighetshinder) eller om det på annan grund föreligger särskild anledning att verkställighet inte bör äga rum. Skall enligt vad som nu har sagts verkställighet inte ske, får regeringen enligt 51 § femte stycket meddela föreskrifter om inskränkningar och villkor för utlänningens vistelse i riket. I alla sådana ärenden skall förhör hållas. När det gäller utlännings tagande i förvar har UtIL kompletterats med de särskilda regler som fanns i 6 § terroristlagen och som ger polisen i viss mån vidgade möjligheter till förvarstagande (35 § tredje stycket). Vidare har straffbestämmelserna i 15 § terroristlagen överflyttats till UtIL (64 § andra stycket och 65 §).

Den särskilda spaningslagen innehåller de regler som fanns i 9—13 §§ terroristlagen. Enligt 1 § första stycket spaningslagen skall utlänning, beträffande vilken regeringen enligt 51 § tredje stycket UtIL har förordnat att meddelat avvisnings- eller utvisningsbeslut t. v. inte får verkställas, under sin vistelse i riket kunna bli föremål för viss kontroll och övervakning enligt 2—5 §§. Detsamma skall enligt 1 § andra stycket gälla, om i övrigt enligt UtIL har meddelats ett inte verkställbart beslut om avvisning eller avlägsnande och regeringen har funnit att beträffande utlänningen föreligger sådana omständigheter som anges i 20 § första och andra styckena samma lag. Den kontroll och övervakning som i nu nämnda fall skall kunna komma i fråga innebär förutom särskilda föreskrifter om inskränkningar och villkor för hans vistelse i riket av regeringen enligt 51 § femte stycket UtIL att utlänningen under vissa

förutsättningar skall kunna bli föremål för vissa spaningsåtgärder. I sistnämnda hänseende innebär spaningslagen följande.

Om det finnes vara av betydelse för att utröna om organisation eller grupp som avses i 20 § andra stycket UtIL planlägger eller förbereder åtgärd som utgör hot mot allmän ordning och säkerhet, får utlännning som avses i 1 § spaningslagen underkastas husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Av sådan utlännning får också tas fingeravtryck och fotografi (2 §). Förordnande om nämnda åtgärder meddelas av polismyndighet. För samma ändamål kan polismyndighet, om synnerliga skäl föreligger, få tillstånd att dels ta del av samtal till och från telefonapparat som innehas eller kan antas komma att begagnas av utlännning som nu avses (telefonavlyssning) och dels närmare undersöka, öppna eller granska post- eller telegraafförsändelse, brev, annan sluten handling eller paket som har ställts till eller avsänts från utlännningen och som påträffas vid husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning eller som finns hos post-, telegraf-, järnvägs- eller annan befodringsanstalt (3 §). Fråga om tillstånd till sådan åtgärd prövas av Stockholms tingsrätt på yrkande av RPS. Tillstånd skall meddelas att gälla viss tid som dock inte får överstiga en månad (4 §).

Den internationella utvecklingen

Vid terroristlagens tillkomst erinrades (prop. 1973: 37) om den våg av våldsdåd som under senare år hade gått över världen. I fråga om utvecklingen efter lagens ikraftträdande under år 1973 och fram till början av år 1975 framhölls i prop. 1974: 55 (s. 7 och 8) och prop. 1975: 72 (s. 6—9) att en lång rad internationella terroristhandlingar hade utförts i skilda delar av världen. I de nämnda propositionerna framhölls att flertalet terroristaktioner under den förut angivna perioden hade haft samband med den långvariga konflikten i Mellersta Östern. Det konstaterades att den terroristverksamhet som hade utgått från den kroatiska separatiströrelsen Ustasja under samma tid hade varit av mindre omfattning och minskat under den senare delen av perioden.

Under den tid som har förflutit sedan början av januari 1975 har ett antal våldsdåd som kan hänföras till internationell terrorism utförts i skilda delar av världen. Några av de mest uppmärksammade är följande.

1. I februari 1975 kidnappades CDU-ordföranden i Berlin, Peter Lorenz, av medlemmar av den s. k. 2-junirörelsen. Kidnapparna krävde frigivande av sex fängslade Baader-Meinhofmedlemmar. Fem av de fängslade flögs därefter till Aden. Förre borgmästaren i Berlin, Albertz, följde med i planet. Sedan Albertz återvänt från Aden, frigavs Lorenz.

2. I april 1975 ockuperades Förbundsrepubliken Tysklands ambassad i Stockholm av en grupp terrorister, som krävde frigivande av 26 fängslade medlemmar av Röda Armé-fraktionen. Under ockupationen döddes två ambassadtjänstemän. Ambassadbyggnaden sprängdes, varvid en terrorist dödades. De överlevande terroristerna utvisades till Västtyskland. En av dessa avled senare på ett fängselsjukhus av de skador han ådragit sig i samband med explosionen på ambassaden.

3. I maj 1975 utsattes Sverigehuset på Champs-Élysées i Paris för ett bombattentat.

4. I augusti 1975 ockuperade fem medlemmarna ur Japanska Röda Armén det amerikanska konsulatet och den svenska ambassaden i Kuala Lumpur och begärde frigivning av ett antal av organisationens medlemmar, som befann sig i fängelse i Japan. Genom att ta 50 personer som gisslan, bl. a. två svenska ambassadtjänstemän, lyckades de få fem medlemmar frigivna. De undkom med flyg till Libyen.

5. I september 1975 ockuperade sex terrorister OPEC:s byggnad i Wien och dödade två personer under pågående ministerkonferens. Terroristerna flög till Algeriet med gisslan som senare frisläpptes.

6. I oktober 1975 trängde tre beväpnade okända män in på den turkiska ambassaden i Wien, där de sköt ner den turkiske ambassadören och hotade ett flertal ambassadtjänstemän till livet. De flydde därefter ut ur byggnaden. Samma månad sköts den turkiske ambassadören i Frankrike och hans chaufför till döds på öppen gata i Paris.

7. I december 1975 kapade sex medlemmar ur en ungdomsorganisation vid namn Fri Sydmozambik Ungdom ett tåg som var på väg mellan Groningen och Amsterdam i Nederländerna. Lokföraren och en passagerare dödade i inledningsskedet. Efter 13 dagars förhandlingar överlämnade sig kaparna till de nederländska myndigheterna. Ungefär samtidigt ockuperade sju medlemmar tillhörande samma organisation det indonesiska konsulatet i Amsterdam och tog 21 personer som gisslan. Efter 16 dagars förhandlingar frigavs gisslan och ockupanterna överlämnade sig till de nederländska myndigheterna.

8. I december 1975 dödade i Falkenberg en kroat med tre pistolskott.

9. I februari 1976 attackerade fyra beväpnade män en buss och tog ett 30-tal barn till fransk militärpersonal, stationerad vid den franska basen i Djibouti, som gisslan. Gärningsmännen begärde frihet för politiska fångar i Djibouti och det franska territoriets självständighet. Åtta personer dödade när främlingslegionärer stormade bussen.

10. I maj 1976 kapade sex personer ett trafikflygplan tillhörande Philipinian Air Lines efter det att flygplanet lyft från Manilas internationella flygplats. Planet tvingades landa i södra Filippinerna. Efter tre dagars förhandlingar utlöste flygplanskaparna en handgranat ombord på planet samtidigt som filippinsk militär öppnade eld mot planet. Sammanlagt 13 personer dödade, ett tjugotal personer skadades, däribland en svensk.

11. I juni 1976 kapades strax efter start från Athen ett Air France-plan under en reguljär flygning Tel Aviv—Paris. Ombord fanns 245 passagerare och en besättning på tolv personer, däribland en svensk flygvärdinna. Planet dirigerades till Uganda. En israelisk kommandogrupp anföll flygplatsen i Uganda, befriade gisslan och återvände efter anfallet med gisslan till Israel.

12. I juni 1976 anträffades Bolivias expresident Juan José Torres mördad utanför Buenos Aires. Torres var en av de mest kända flyktingarna i Argentina.

13. I september 1976 dödades Chiles förre utrikesminister Orlando Letelier vid en bombexplosion i en bil utanför chilenska ambassadens byggnad i Washington.

14. I september 1976 kapade fem kroater ett amerikanskt inrikesplan. De tvingade planets besättning att ändra kurs och flyga mot Montreal. De lät meddela att en sprängladdning placerats i ett förvaringsskåp på en T-banestation i New York. Ytterligare en sprängladdning skulle enligt kaparna finnas gömd på en tätbefolkad plats i staden. I förvaringsskåpet fanns även ett åttasidigt brev, och kaparna krävde att detta skulle publiceras i sin helhet i de större dagstidningarna i USA. Brevet innehåll skulle fästa världens uppmärksamhet på kroaternas situation och deras krav på ett fritt Kroatien. Planet, som hade 87 passagerare ombord, flög senare via Montreal till Gander, där 33 av passagerarna släpptes. Ett större TWA-plan sattes att eskortera det kapade planet till Island. På Keflaviksbasen tog eskortplanet emot propagandablad, vilka sedan under den fortsatta färden mot Paris spreds från låg höjd över London och Paris. I Paris gav kaparna upp och överlämnade resten av gisslan. Det visade sig senare att de var obehäpnade och att deras bomber var attrapper.

Sammanfattningsvis kan konstateras att antalet terroristdåd även under det senaste året har varit stort. Några av dessa dåd har haft samband med den spända situationen i Mellersta Östern, men även andra politiska konflikter har föranlett terroristisk aktivitet. Redogörelsen visar att det knappast finns någon grund för att räkna med en minskad terroristaktivitet under den närmaste framtiden.

Åtskilliga stater har under de senaste åren genomfört lagstiftning eller vidtagit andra åtgärder för att motverka terroristdåd. Detta gäller bl. a. Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien, Belgien, Österrike, Italien, Irland och Frankrike.

Under det senaste året har försök gjorts att aktivera det internationella samarbetet mot terrorism. Inom FN har på initiativ av Förbundsrepubliken Tyskland på generalförsamlingens dagordning hösten 1976 skrivits in en ny punkt, benämnd "utarbetandet av en internationell konvention mot tagande av gisslan". I juni 1976 antogs inom Europarådet en konvention om undertryckande av terrorism. Enligt konventionen skall vissa uppräknade typer av terrordåd inte betraktas som politiska när fråga uppkommer om utlämning av en brottsling från en fördragslutande stat till en annan. Viss reservationsmöjlighet föreligger för stater som vill behålla frihet att välja mellan utlämning och överlämnande till åtal inom landet. Konventionen har dock ännu inte öppnats för undertecknande.

Föredraganden

Lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall antogs av riksdagen hösten 1975 (prop. 1975/76: 18, JuU 1975/76: 12, rskr 1975: 122) och trädde i kraft den 1 januari i år. Den ersätter motsvarande bestämmelser (9—13 §§) i lagen (1973: 162) om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund, den s. k. terroristlagen. Liksom terroristlagen har den särskilda spaningslagen begränsad giltighetstid. Den gäller till utgången av år 1976.

Terroristlagstiftningen, som numera återfinns dels i utlänningslagen (1954: 193, omtryckt 1975: 1358, ändrad senast 1976: 662), UtlL, dels i lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall ger möjligheter att under vissa speciella förutsättningar ingripa med skilda åtgärder som har till syfte att minska riskerna för att vårt land blir skådeplatsen för internationella terroristdåd. Den tar sikte enbart på utlänningar som tillhör eller verkar för sådana grupper och organisationer vilka genom sin tidigare verksamhet har visat att de utanför sitt hemland systematiskt använder våld för politiska syften och därför kan befaras göra det också i Sverige. Som ytterligare förutsättning gäller att det med hänsyn till vad som är känt om utlänningens föregående verksamhet eller eljest föreligger fara att han här i riket medverkar till handling som nyss har sagts (20 § UtlL). Utlänning som avses i denna paragraf kan avvisas eller utvisas. Ett avvisnings- eller utvisningsbeslut kan emellertid inte verkställas om s. k. politiskt eller därmed jämförligt verkställighetshinder föreligger. Skulle utlänningen löpa risk för politisk förföljelse i det land dit han skulle befordras eller kunna därifrån befordras till land där han löper sådan risk, verkställs inte avlägsnandebeslutet. Han kan då i stället bli föremål för kontroll och övervakning enligt 51 § femte stycket UtlL och den särskilda spaningslagen. Under vissa förutsättningar kan sådana spanings- och tvångsåtgärder som husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, brevkontroll och telefonavlyssning användas mot honom. Förutsättningarna för att dessa åtgärder skall kunna vidtas avviker från vad som enligt rättegångsbalken (RB) gäller om användningen av sådana tvångsmedel vid misstanke om brott, eftersom RB:s regler i motsats till reglerna i spaningslagen inte ger möjligheter till ingripanden uteslutande i förebyggande syfte.

Ett flertal garantier mot en alltför vidsträckt tillämpning av den särskilda spaningslagen har byggts in såväl i de bestämmelser som gäller förfarandet och beslutsprocessen som i särskilda regler som har till syfte att ge underlag för en fortlöpande kontroll av hur lagen hanteras.

Vid riksdagsbehandlingen hösten 1975 av förslaget till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall framhöll justitieutskottet (JuU 1975/76: 15) i sitt av riksdagen godkända betänkande (rskr 1975: 122) mot bakgrund av att bestämmelserna innefattar långtgående ingrepp i den

personliga integriteten och att förutsättningarna för att sätta in tvångsåtgärder avviker från reglerna i RB om användningen av tvångsmedel vid misstanke om brott — att det kunde finnas anledning att överväga om de särskilda tvångsåtgärderna enligt terroristlagstiftningen skulle finnas kvar eller avskaffas. Enligt utskottets mening borde ett mera definitivt ställningstagande till frågan om behovet av särskilda tvångsåtgärder i terroristsammanhang anstå till dess utredningen (Ju 1974: 08) om telefonavlyssning redovisat resultatet av sitt arbete. Utskottet förutsatte att spörsmålet övervägdes i samband med prövningen av utredningens förslag och att proposition i ämnet snarast möjligt förelades riksdagen.

Den nämnda utredningen avlämnade i december 1975 betänkandet (SOU 1975: 95) Telefonavlyssning. Utredningen ansåg att det i särskilda fall och kritiska lägen kunde finnas behov av speciella tvångsmedel i terroristsammanhang. Utredningen påpekade också att lagstiftningen på detta område var på särskilt sätt begränsad beträffande den personkrets som kunde komma i fråga för åtgärden och att åtgärden i många fall kunde tänkas ha en preventiv effekt. Mot bakgrund därav hade utredningen stannat för att möjligheten till telefonavlyssning enligt terroristlagstiftningen inte borde upphävas eller fogas in i den samordnade reglering som utredningen i övrigt hade föreslagit i fråga om detta tvångsmedel. Utredningen föreslog i stället att de åsyftade reglerna togs upp i en särskild, tidsbegränsad lagstiftning. Utredningens ståndpunkt härvidlag lämnades i allmänhet utan erinran av remissinstanserna. Några instanser (riksåklagaren, socialstyrelsen och statens invandrarverk) ifrågasatte emellertid det befogade i att behålla särregler om tvångsåtgärder i terroristsammanhang.

På grundval av betänkandet och remissyttrandena förelades riksdagen i våras genom prop. 1975/76: 202 förslag till nya regler om telefonavlyssning vid förundersökning m. m. Också i propositionen intas den ståndpunkten att den särskilda lagen om tvångsåtgärder i spanings syfte i vissa fall skall behållas t. v. Föredraganden anser inte att frågan om behovet av särskilda tvångsåtgärder i terroristsammanhang har kommit i något nytt läge genom utredningens förslag. Vad utredningen har anfört sägs bestyrka att det alltjämt finns behov av sådana tvångsåtgärder för att förebygga våldsdåd av den art som den speciella lagstiftningen på området riktar sig mot. För utredningens förslag om bibehållande av tidsbegränsade särregler anges främst reglernas speciella karaktär och tillämpningsområde tala. Därför förordas att de hålles isär från den i propositionen förordade regleringen i RB av telefonavlyssning vid förundersökning. Föredraganden anser det emellertid angeläget att stärka rättssäkerhetsgarantierna i enlighet med vad som föreslås i propositionen beträffande telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål enligt RB. I propositionen föreslås därför bl. a. att en god man inträder som motpart till rikspolisstyrelsen vid prövning av telefonavlyssningsärende

enligt 1975 års lag. Detta föranleder enligt propositionen ändringar i 3 och 4 §§ i den särskilda spaningslagen. Vidare föreslås en ändring i 2 § som innebär att lagen får användas endast för ingripanden för att förebygga våld, hot eller tvång för politiska syften. Gällande lydelse medger formellt ingripanden för att förebygga också andra brott mot allmän ordning och säkerhet. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1976.

Riksdagen har beslutat uppskjuta behandlingen av prop. 1975/76: 202 och med anledning av propositionen väckt motion till 1976/77 års riksmöte.

Vid bedömning av frågan om en förlängning av den särskilda spaningslagens giltighetstid bör erinras om att vågen av politiska terroristdåd har fortsatt under åren 1975 och 1976, alltså även under den tid nya spaningslagen varit i kraft. I prop. 1975/76: 18 framhölls att sedan vårt land under två års tid hade varit befriat från våldsdåd av terroristkaraktär inträffade i april 1975 det hittills allvarligaste terroristdådet, nämligen aktionerna på Förbundsrepubliken Tysklands ambassad i Stockholm, varvid bl. a. ambassadbyggnaden sprängdes och två ambassadtjänstemän dödades. Även därefter har nya terroristhandlingar begåtts i och i anknnytning till vårt land. Sålunda utsattes Sverigehuset i Paris för ett bombattentat i maj 1975. I Falkenberg blev en kroat nedskjuten och dödad i december 1975. När det gäller terroristhandlingar utanför vårt land har en rad allvarliga sådana inträffat under perioden februari 1975—september 1976. Vid några av dessa har ett stort antal oskyldiga människor dödats eller skadats. Kapning har för första gången riktats mot ett järnvägståg. Några av dåden har haft samband med den spända situationen i Mellersta Östern, men också andra politiska konflikter har föranlett terroristisk aktivitet.

Som framgår av den redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen som jag senare denna dag avser att föreslå regeringen att överlämna till riksdagen har RPS den 19 oktober 1976 redogjort för terroristbestämmelsernas tillämpning fram till oktober 1976. I den förteckning som RPS enligt 20 § UtIL skall upprätta över utlänningar som skall avvisas finns drygt 100 utlänningar upptagna. Bestämmelserna i den särskilda spaningslagen om telefonavlyssning har hittills tillämpats i ett fall. RPS framhåller att det inte hade varit möjligt att tillgripa åtgärden med stöd av bestämmelser om sådant tvångsmedel i annan lag. RPS anför också att en förlängning av den särskilda spaningslagen framstår som befogad eftersom den kan antas ha förebyggande verkan.

Flera länder i Europa har under de senaste tre åren genomfört ny eller skärpt lagstiftning mot terrorism. Ytterligare lagstiftning och åtgärder bereds eller övervägs. I fråga om det internationella samarbetet bör uppmärksammas att inom FN har tagits upp en ny punkt, benämnd "utarbetandet av en internationell konvention mot tagande av gisslan" på

dagordningen för generalförsamlingen hösten 1976. Inom Europarådet har antigts en konvention om undertryckande av terrorism. Konventionen har dock ännu inte öppnats för undertecknande.

Det är mot bakgrund av den fortgående internationella terroristverksamheten angeläget att vi alltjämt håller en hög beredskap för att förebygga våldshandlingar i vårt land. För att möjliggöra detta kan i vissa lägen behövas tillgång till de speciella tvångsåtgärder i spaningsssyfte som den aktuella lagen medger. Med hänsyn härtill och då det inte förekommit något som ger anledning att anta att den har tillämpats på ett sätt som strider mot dess syfte eller på ett sätt som ställer rättssäkerheten i fara, förordar jag att lagens giltighetstid förlängs till utgången av år 1977.

Som jag nyss har nämnt får tvångsåtgärder tillgripas endast i speciella situationer. Det gäller när regeringen har förordnat att beslut om avvisning enligt 20 § eller utvisning enligt 29 § första stycket 5 UtL inte skall verkställas. Detsamma gäller — efter särskilt beslut — också när avlägsnandebeslut som inte kan verkställas har meddelats i annat fall och beträffande utlämningen föreligger sådana omständigheter som avses i 20 § UtL. För att beslut om tvångsåtgärder över huvud taget skall komma i fråga förutsätts alltså att ett avlägsnandebeslut har meddelats beträffande utlämningen. Vidare måste det med hänsyn till vad som är känt om utlämningens föregående verksamhet eller eljest föreliggande fara att han här i riket medverkar till terroristhandling. Kritik har riktats mot utformningen av detta rekvisit. Det har sålunda anförts att uttrycket "eller eljest" i lagtexten urholkar det personliga rekvisitet. Enligt prop. 1975/76: 18 (s. 154—155) syftar uttrycket till att möjliggöra ingripanden även i andra fall än dem där det är känt att utlämningen tidigare har medverkat i terroristhandlingar eller där misstanke finns om sådan medverkan. Även andra omständigheter kan alltså tas till intäkt för att utlämningen är farlig. Frågan om ett medlemskaps formella karaktär torde knappast få någon självständig betydelse vid bedömningen av en utlämnings farlighet. Det bör däremot vara av betydelse om han intar en ledande ställning eller deltar mer aktivt i organisationens verksamhet. Fall kan också tänkas där medlemskapet ålägger medlemmen att medverka i terroristhandlingar. I propositionen slogs samtidigt fast, att terroristbestämmelserna inte är tillämpliga på utlämningar som är enbart passiva medlemmar av terroristorganisation.

Bestämmelserna i 20 § UtL får enligt min mening inte tillämpas så att man frångår kravet på att den berörda personen är farlig. Det är inte uteslutet att denna princip kan uttryckas tydligare än i den nuvarande lagtexten. F. n. är utlämningslagstiftningen föremål för en allmän översyn genom utlämningslagkommittén (A 1975: 04). Det ligger alltså inom ramen för kommitténs uppdrag att pröva också denna fråga.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1975: 1360) om tvångsåtgärder i spanings-syfte i vissa fall.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

